

Ádám Tamás

Hogy a szavak jelentéssel bírjanak

Ballai László Születő nemzet diadalma című könyvéről

Becsülendő az a bátorság, amellyel a múlt történéseihez nyúl Ballai László. Semmi mást nem feltételezhetünk, minthogy hatalmas tudás birtokosa. Persze többnyire így is megfontolja az ember, belevágjon vagy sem, hiszen a végkifejlet kétesélyes lehet. Arisztotelészt hozzuk ide: „*Minél többet tudunk, annál többről tudjuk, hogy nem tudjuk.*” És létezik még egy megoldásra váró feladat, ami fellengzősen is hangozhat, hogy ugyanis a múlt felidézése hoz-e számunkra valami újat. Tovább tudunk-e lépni valamerre.

Jóllehet a szerző korábbi könyvei bizonyítják, biztos kézzel nyúl az adott korhoz, témához, de felvetődhet az ismétlés lehetősége, és számos más csapda vár az íróra. Ezek szakmai tudással, szigorral elkerülhetők persze. Mint, ahogy Ballainak jórészt sikerül is. Az érdeklődési kör marad, a megoldások eltérnek. Kísérleteznek, de a maga számára kijelölt iránytól nem oly' nagyon megy másfelé. Jól mutat rá erre a fülszöveg: „*A szavak azért vannak, hogy jelentéssel bírjanak a valóságban is*” – szögezi le Abélard, az első értelmiségi. Ezek szerint értelmiségi az, aki nem tér le saját útjáról, és tükröt tart korának, így a *Magyarok cselekedeteiben* Anonymus.” Ballai termékeny szerző, úgy igaz, ahogy olvassuk: „*az írás nem begyakorolt formulák sokszorosítása, hanem megismerés és útkeresés, átcsapás az álmok világába, ironikus (ön)megfigyelés, örök stílusgyakorlat – befejezhetetlenség.*”

Bárha ez ilyen egyszerű lenne! Ezer akadály állja az utat.

Az alcím szerint a könyv Álomtudat-kódex. Hogy mi ez, talán megtudjuk az olvasás után.

Az öt fejezetre tagolt könyv oldalain a kötet főhőse, Anonymus vezeti végig az olvasót a magyar nép nemzetté válásának folyamatán. Korok, és helyszínek közt cikázik, feltárja az uralkodóházak közötti kapcsolatokat, Ariadne fonálára emlékeztető módon köti össze, vezeti végig a szálakat, teszi nyomon követhetővé az összefüggéseket. Meg kellene különböztetnünk a fikciót a valóságtól, a képzeletet, az álmok világától. Embert próbáló feladat.

Ha ismerjük Ballai korábbi munkáit, nem ér meglepetés bennünket. Előre felkészülünk. Mert hát ki emlékszik kapásból, hogy Atlasznak mikor mutatta meg Perszeusz a Medúsza-főt. Tudnunk kellene, hogy Perszeusz Mükéné alapítója és királya, aki egyszer elindult a Gorgók barlangjába. A három lakó egyike Medúsza volt, kigyópikkelyes fejjel, hatalmas fogakkal. A behatólag nem sokat teketóriázott, levágta a fejét. Már itt kiderül, a nemzet születéséhez, mi több, diadalához ál-

dozatokra és bátorságra van szükség. Fogadjuk el, hogy ez a metafora általános érvényű.

És, ha ezeket az utalásokat kihagyná a szerző az egyszerűség kedvéért, sérülne a mű, Ballai ars poeticája hiányos lenne.

Anonymust szinte mindenki el tudja helyezni. Ismerjük, mit alkotott, milyen volt a jelleme. Mindig azt kapjuk tőle, amit remélünk. De, hogy viszonyuljunk hozzá, ha három változata van. Ballainál Anonymus B, N, és P meséli a történetet. Például mesternek mondott Anonymus B, több nyelvek tudója rója e krónika sorait elei felé főhajtással. A kiemelések súlyát más típusú betűk jelzik. Több dátumot megemlíthetnénk, de álljunk meg például 1213-nál. A szereplők alakot váltanak, úgy, mint az esperes vagy éppen III. Béla. Attól függ, melyik Anonymus beszél. A betűk hömpölygő tengerét újra és újra megtörik a betűváltások. Kiemelten fontos kifejezési forma ez a szerző számára. Időugrások előre és hátra. Aztán itt van 1153, amikor a magyar király sérelmes békét kényszerül kötni Bizánccal. Látszólag nem feltétlenül érdemes ezeket megemlíteni, de a történet, a nemzetté válás folyamatában kikerülhetetlen tényezők. Hogy miként és miért történtek, amik történtek, gondolhatnánk, Ballai megadja a választ. A nem várt választ: *„Min fordul a krónika? Bármin. És a történelem? Bármin vagy bárkin.”* Na, most legyünk okosak!

Ahhoz, hogy a címet helyénvalónak higgyük, nem kerülhet meg II. Géza sem, aki tizenegy évesen már király, tizenhat, amikor gyermeke megfog. És a csaták zuhataga. Leírás következik megint, a már említett formabontó betűkkel. És tovább rendületlenül, felváltva folytatja Anonymus B, N, és P. III. István temetését Lukács érsek szervezte meg Esztergomban, eltekintünk, kik voltak jelen a szertartáson. Viszont azt megemlítenénk, némi idősíki eltolással, hogy amikor Árpád fejedelemék a vitézeivel Szent Márton hegyére vonultak, Pannónia gyönyörűsége földje láttán nagyon megörültek.

A következő rész címe: Párizs: földi Paradicsom. Anonymus B, és P hajón utazik Párizsba, két francia szerzetes is megy velük. Hangulatfestésnek pár mondat.

„– Tudják azt, hogy mit lehet tanulni Párizsban?, magiszter uraim? – förmedt rá a papokra.

Tiszteletet, fiam – felelte az első pap.

Hogy mint kell kiszűröcsölni a bort a fogadósné kebelébe rejtett ónpohárból. Ha annak egy cseppje sem hullik a drága bőrre, akkor nem kell tovább olyan verssorokkal kilincselni, mint „Paradicsom rózsája, földi paradicsom.” Mert Párizsban még a vaskosságnak is megvan a művészete, – egyszóval, fogadást lehet nyerni ekképp, vagyis legalább egynapi ételt és szállást. Hát nem aranyos?

Már tudjuk, milyen Párizs. Az viszont nem egyértelmű, ki tart a Szentlélekkel s ki a Sátánnal. Pedig valakivel tartanunk kell. *„A szerzetesek egyre csak énekelnek.*

A németek valósággal versengtek a franciákkal Nagy Károlyért. A világi hatalom tekintélye közvetlenül függ a minden létező legfőbbjétől, azaz Istentől. Ez pedig úgy bizonyítható, hogy vagy elkülönítjük a császárságtól az Egyház tekintélyét, hiszen e tekintetben nincsen nézeteltérés, vagy pedig kifejezetten azt bizonyítjuk be, hogy a császárság tekintélye közvetlenül Istentől függ.” Nem érzékelhető, hogy a szerző tudatában volt-e annak, hogy a gondolat mára is átvethető. Hát még az akkori és a mai propaganda definíciója!

„A dolgok mai állása szerint a beszéd csupán egy tényező a propagandamunkában, amely a hatás igazi garanciája, és a csintalankodásra mindig kész értelem legszorosabb kordában tartója.”

Az Okszitánia Magyarországon fejezetben is komoly teher hárul az Anonymusokra. Természetesen Anonymus P, és persze Anonymus B elbeszélései alapján. A kor és a közeg sem sokat változott. Vagy talán mégis. Az Anonymusok mint ha egy Párizsnál is távolabbi világba csöppentek volna. A szöveget sok versszerű idézet töri meg. Na meg egy ajánlás, amelyben *„Gaucelm Faiditnak, herceg a költészet jogán, lelkek istápolója a fokhagymával beeresztett Szent Péter hal okán (citrommal persze) és lovag Maria de Ventadorn úrnőhöz fűződő szerelme mián.”* Meghökkenünk, de felvetődik bennünk, hogy kerül ide az ajánlás, hiszen alig volt előzménye. A folytatás annál inkább jól hangzana, mi is falatozhatunk szarvasgombát, borjúcsülköt, fűrjgombócot. Nem lenne ellenünk. Azért jobb, ha kicsit továbbgondoljuk a történetet, mert *„teljesen mezítelenül, veleszületett nyomorúságában mutatkozik meg önmagának az ember.”* És, hogy összekovácsoljuk a látószólag nem egybetartozó gondolatokat, nagyon kell figyelniük.

Királynégylilkosság. Ismerünk párat, mítosz és valóság keveredik. Meglepetés, nagy csalódás ért volna, ha nem bukkan elő Odüsszeusz, Szép Helené, Trója, Dávid király. Na és Gertrúd. Nem áruljuk el, kit öltek meg. Egyáltalán megöltek valakit?

Megszületett hát a nemzet, és annak diadalmát is átéltük, vagy álmodtuk talán, hiszen a kötet alcíme Álomtudat-kódex. Kész csoda, hogy a szerzőnek sikerült kordában tartania a képzeletét, valahogy ilyen körülmények között is működik a kohéziós erő, ami nem kis bravúr.

Kitartás kell Ballai László könyvéhez, és ezt vehetjük bóknak is. Mit is kezdénénk a pehelykönnyű, ritmusos mondatokkal, talán gyorsan elfelejtenénk. Ballai könyve hónapokig velünk marad, aztán már a megfejtés is egyszerű lesz: hogyan is született a nemzet, és miként diadalma.

A könyvet letéve – az időből kifelé haladva – már nem is annyira a haza, a nemzet születése az, ami foglalkoztat, sokkal inkább a megmaradásunk. Van miért aggodnunk, de nem gombolyítom tovább ezt a gondolatot, mert akkor elmerülnénk a politika posványá felé.

Talán éppen ezért fontosak mindazon kötetek, amelyek közelebb viszik az olvasót múltunk megismeréséhez, megértéséhez. Köszönet érte a szerzőknek, köztük Ballai Lászlónak is, aki – ahogy azt eddigi kötetei is jelzik –, mintha csak valami küldetést teljesítene, őrzi, viszi tovább a lángot. Az utóbbi sorokat Botz Domonkos író vetette papírra. Igaza legyen.

„...ami írásba foglaltatik az nem vész el” – írja a krónikás. Higgyünk, reméljünk!

(Hungarovox Kiadó, 2022)

